

การพัฒนาหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านทุ่งฮ้าง อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง

มนู วรรณรักษ์*
ดวงจันทร์ เตียววิไล**
คุณุณี สัตตวรารักษ์***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ระหว่างก่อนและหลังการใช้หลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียง และเพื่อศึกษาพฤติกรรมพอเพียงระหว่างก่อนและหลังการใช้หลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มเป้าหมายเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านทุ่งฮ้าง อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง ปีการศึกษา 2555 จำนวน 14 คน เครื่องมือที่ใช้ประกอบการวิจัยได้แก่ หลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียง หน่วยการเรียนรู้ 5 หน่วย แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง และแบบประเมินพฤติกรรมพอเพียง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

ได้หลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียง มีโครงสร้าง 5 หน่วยการเรียนรู้คือ หน่วยที่ 1 รับผิดชอบความรู้คุณค่าพาชีวิตให้พอเพียง หน่วยที่ 2 พึ่งตนเองในการเพาะปลูก หน่วยที่ 3 พึ่งตนเองในการบริโภค หน่วยที่ 4 พึ่งตนเองในการดูแลสุขภาพ หน่วยที่ 5 เตรียมตัวเพื่อปลูกข้าวกินเอง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ใช้หลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงพบว่า นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน โดยมีคะแนนก่อนเรียนและคะแนนหลังเรียน 15.86 และ 25.00 คิดเป็นร้อยละ 52.86 และ 83.33 โดยมีคะแนนเพิ่มขึ้นร้อยละ 30.47 นักเรียนมีพฤติกรรมพอเพียงหลังการใช้หลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนสูงกว่าก่อนเรียน โดยพฤติกรรมก่อนเรียนและหลังเรียนเท่ากับร้อยละ 69.88 และร้อยละ 92.14 โดยมีคะแนนเพิ่มขึ้นร้อยละ 22.26

คำสำคัญ: หลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียง

* นักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

** อาจารย์ประจำ ดร. หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

*** อาจารย์ ดร. หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

The Development of Sufficiency Economy Curriculum Grade 4 Students of Ban Thung Hang School, Chae Hom District, Lampang Province

Manu wannarak*

Duangchan Diowvilai**

Dusdee Seetalavarang***

Abstract

The objectives of this research were to develop a sufficient economic curriculum ,to study achievement and to study the sufficient behavior of students between before and after using the curriculum. The target group is 14 students of grade 4 of Ban Thung Hang School in the academic year 2012. The research instruments were the sufficiency economy curriculum, 5 learning units , a learning achievement test, and sufficient behavior evaluation. Data were analyzed by using percentages, means and standard deviations. The result showed that:

The sufficiency economy curriculum has 5 units namely, 1) pick – pay with careful mess, 2) self cultivation 3) self - consumption, 4) foster care and 5)preparation on your self of rice planting. The learning achievement of the students who using the curriculum have the score points before and after the study were 15.86 points and 25.00 points respectively or 52.86 and 83.33 percent, that they were higher than before 30.47 percent. The sufficient behavior after using the curriculum was higher than before by the score points before and after the study were 69.88 percent and 92.14 percent, that they were higher 22.26 percent

Keyword : Sufficiency Economy Curriculum

* Student in Master of Educational Administration, Lampang Rajabhat University.

** Lecturer, Dr. Faculty of Education, Lampang Rajabhat University.

*** Lecturer, Dr. Faculty of Education, Lampang Rajabhat University.

ความสำคัญและที่มาของปัญหา

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา 2545 (2547) ได้ระบุไว้ในมาตรา 27 เกี่ยวกับแนวทางการศึกษาว่า ให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานไว้ เพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองดีของชาติการดำรงชีวิตการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ ให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตร ตามวัตถุประสงค์ในวรรคหนึ่งในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคมภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของ ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ หลักสูตรการศึกษาระดับต่างๆ รวมทั้งหลักสูตรการศึกษาสำหรับบุคคล ต้องมีลักษณะหลากหลาย ทั้งนี้ ให้จัดตามความเหมาะสมแก่วัยและศักยภาพตาม สาระของหลักสูตร ทั้งที่เป็นวิชาการ และวิชาชีพ ต้องมุ่งพัฒนาคนให้มีความสมดุล ทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม และความรับผิดชอบต่อสังคม การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทาง ร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรมมีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข กระทรวงศึกษาธิการ (2552) ได้กำหนดจุดหมายของหลักสูตรไว้ว่าเป็นหลักสูตรที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มี ปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อและการประกอบอาชีพ มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนายึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานปลัด สำนักราชเลขาธิการ (2553) กล่าวว่าความพอเพียงหมายถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผลรวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการ ะบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอควรทั้งภายนอกและภายใน ทั้งที่ต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบและความระมัดระวังอย่าง ยิ่งในการนำวิชาการต่างๆมาใช้ในการวางแผน และการดำเนินชีวิตทุกขั้นตอน ขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจ ของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญาและความรอบคอบเพื่อให้สมดุลและ พร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากโลก ภายนอกให้เป็นอย่างดี กระทรวงศึกษาธิการ(2552) ได้มุ่งพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ข้อที่ 5 “อยู่อย่างพอเพียง” เพื่อ ให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมอย่างมีความสุข ในฐานะเป็นพลเมืองดี และได้บรรจุหลักของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ใน หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 – 2559) ได้มุ่ง หวังให้สังคมไทยในอนาคตมีการพัฒนาที่มั่นคงโดยยึดหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ที่มุ่งหวังให้คนเป็นศูนย์กลาง ของการพัฒนา และสร้างสมดุลพัฒนาในทุกมิติ โดยมีปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญานำทางในการบริหารและ พัฒนาประเทศ คือ ยึดหลักปฏิบัติตาม “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งชี้แนวทางการดำรงอยู่และการปฏิบัติตนของประชาชน ในทุกระดับ และขับเคลื่อนให้บังเกิดผลไปในทางที่ชัดเจน แผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2545 – 2559 สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน (2545) ให้ยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นปรัชญาพื้นฐานในการดำเนินชีวิตของคนไทย โดย ยึดทางสายกลางที่อยู่บนพื้นฐานของความสมดุล พอดี รู้จักพอประมาณอย่างมีเหตุผล มีความรอบรู้เท่าทันโลก เพื่อมุ่งให้ เกิด “การพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทย” มุ่งเน้นให้เกิดบูรณาการแบบองค์รวมยึด “คน” เป็นศูนย์กลาง การพัฒนา ชุมชนบ้านทุ่งฮ้าง เป็นชุมชนหนึ่ง ซึ่งมีสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการดำเนินชีวิตแบบพอเพียงเช่นดังสมัยปู่ย่า ตายายและได้น้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ในวิสัยทัศน์ของชุมชน มีอัตลักษณ์ของหมู่บ้าน คือ หมู่บ้านเกษตรกรรม ดำเนินชีวิตตามเศรษฐกิจพอเพียง ทุกครัวเรือนปลูกพืชผักสวนครัวรั้วกินได้ (จิตมา คล่องคำนวณการ, ออนไลน์)

โรงเรียนบ้านทุ่งฮ้าง เป็นโรงเรียนที่ได้น้อมนำแนวพระราชดำริคือ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการ ดำเนินชีวิตของเด็กเยาวชน โดยกำหนดไว้ในวิสัยทัศน์ของโรงเรียน จากรายงานการประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน รอบที่ 2 พ.ศ. 2549-2553 ของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพทางการศึกษา องค์การมหาชน (2549) ในมาตรฐานที่ 1 ระบุว่า ด้านผู้เรียน ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ ผล การประเมินมีค่าเฉลี่ย 2.90 อยู่ในระดับคุณภาพดี แต่ทางโรงเรียนมีความมุ่งหวังที่จะพัฒนาให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรมให้

อยู่ระดับที่สูงขึ้น และจากข้อมูลมาตรฐานที่ 13 สถานศึกษามีหลักสูตรเหมาะสมกับผู้เรียนและท้องถิ่น มีสื่อการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ผลการประเมินอิงเกณฑ์และอิงสถานศึกษาอยู่ในระดับพอใช้ คือระดับ 2.30 จากผลการรับรองมาตรฐาน ในด้านหลักสูตรที่จัดการเรียนการสอนใช้เชื่อมโยงกับท้องถิ่นยังมีน้อย นั่นคือทางโรงเรียนยังมีจุดอ่อนเกี่ยวกับหลักสูตรที่เอื้อต่อสภาพผู้เรียนและสภาพแวดล้อมท้องถิ่นของบ้านทุ่งฮ้าง ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการทำนา ทำสวน ทำไร่ (จิตติมา คล่องคำนวณการ : ออนไลน์) การเรียนรู้ที่ผ่านมาจะเรียนรู้ในสิ่งที่ใกล้ตัวนักเรียนเกินไป ขาดการบูรณาการสิ่งที่ใกล้ตัวและสิ่งที่ปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ทางโรงเรียนบ้านทุ่งฮ้าง จึงได้จัดทำแผนกลยุทธ์ 2554 (2554) โดยกำหนดวิสัยทัศน์และพันธกิจ ที่น้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปบรรจุไว้ในวิสัยทัศน์และหลักสูตรสถานศึกษา เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้และมีพฤติกรรมด้านความพอเพียง มีจิตอาสา มีคุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์ และส่งเสริมให้นักเรียนดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทางโรงเรียนจัดทำแผนปฏิบัติการโรงเรียนบ้านทุ่งฮ้าง ประจำปีงบประมาณ 2555 (2555) สนับสนุนให้มีโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนและโครงการส่งเสริมการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง เพื่อ นักเรียนดำเนินชีวิตแบบพอเพียง สามารถพึ่งตนเองได้ และอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะพัฒนาหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังการใช้หลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และเพื่อศึกษาพฤติกรรมพอเพียงระหว่างก่อนและหลังการใช้หลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 การวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์เพื่อนำไปพัฒนาหลักสูตรและศึกษาพฤติกรรมของนักเรียนระดับอื่นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียง นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4
2. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ระหว่างก่อนและหลังการใช้หลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4
3. เพื่อศึกษาพฤติกรรมพอเพียงระหว่างก่อนและหลังการใช้หลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

กระบวนการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นนี้ได้พัฒนาตามแนวคิดของไทเลอร์ (Tyler, 1970, อ้างในหอม คลายานนท์, 2534) ประกอบด้วย 4 ขั้นตอนดังนี้ คือกำหนดจุดมุ่งหมายให้สอดคล้องกับสังคมและสภาพแวดล้อมภายนอกให้สัมพันธ์กับการเรียนรู้ของผู้เรียน กำหนดประสบการณ์ที่จะให้ผู้เรียนได้ศึกษาเรียนรู้เพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ กำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนและสื่อการสอน ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ กำหนดแนวทางการประเมินหลักสูตร การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรตามจุดประสงค์และพฤติกรรมที่คาดหวัง

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่ได้ด้นมนำพระราชดำรัส ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช มาสู่แนวทางในการดำเนินชีวิตและวิถีปฏิบัติ เป็นแนวทางพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความพอดี คือทางสายกลางไม่มากเกินไป น้อยเกินไป และความไม่ประมาท โดยบูรณาการ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ตลอดจนใช้ความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐานในการให้สัมพันธ์กับกิจกรรมการเรียนรู้ พฤติกรรมพอเพียงประกอบด้วย 5 ด้าน คือ ด้านความพอเพียง ด้านความมีเหตุผล ด้านมีภูมิคุ้มกัน ด้านความรู้ และด้านคุณธรรม

กระบวนการจัดประสบการณ์ ของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2550) ได้กำหนดขั้นตอนออกเป็น 5 ขั้นตอนดังนี้ ขั้นตอนการขั้นนำเสนอและการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ขั้นอภิปรายผล ขั้นสรุปภาพพจน์ และขั้นประยุกต์ใช้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ศรินยา ดวงสัน (2550) ได้ทำการวิจัยเรื่องการประเมินหน่วยการเรียนรู้บูรณาการเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 พบว่า ผู้เรียนสามารถนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนำไปใช้ในชีวิตจริงและมีความคิดเห็นว่าการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปเผยแพร่สู่ครอบครัวและชุมชน

จิตรลดา ทองอันทังฤทธิ์ (2556) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ การงานอาชีพและเทคโนโลยีเรื่อง การซ่อมผ้าด้วยสิริธรรมชาติ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนในโครงการพระราชดำริ อำเภอ กุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร ผลการวิจัยพบว่า 1. หลักสูตรที่พัฒนาขึ้น มีความเหมาะสมอยู่ในระดับสูงมาก สามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาได้ 2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

เทียน เดยหล้า (2553) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นกลุ่มสาระการงานอาชีพและเทคโนโลยี เรื่อง เกษตรครบวงจร โรงเรียนบ้านจานเตย ตำบลทุ่งกุลา อำเภอสวรรคภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ประชากรที่ใช้ในการศึกษาในครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวนทั้งสิ้น 50 คนที่กำลังเรียนอยู่ในปีการศึกษา 2551 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/2 มีจำนวนทั้งสิ้น 24 คนที่กำลังเรียนอยู่ใน ปีการศึกษา 2551 โรงเรียนบ้านจานเตย ตำบลทุ่งกุลา อำเภอสวรรคภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง สรุปผลการศึกษา พบว่าหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น และเนื้อหาที่เรียนสัมพันธ์กับชีวิตจริง

วงเดือน วงษ์พันธ์ (2551) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ผลการใช้กิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อ ส่งเสริมการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านวังคม อำเภอแม่เมะ จังหวัดลำปาง ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2550 จำนวนนักเรียน 22 คน เครื่องมือในการวิจัยประกอบด้วย แผนจัดการเรียนรู้ โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ การเรียนรู้ ผลการวิจัยพบว่า ผลการเรียนรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01

ธัญญา กฤตตานนท์ (2553) ได้ทำการวิจัยการพัฒนาความเข้าใจและการเข้าถึงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนมัธยมศึกษา โดยกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนในกลุ่มทดลองมีความเข้าใจและการเข้าถึงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระยหลังการทดลองสูงกว่าก่อนทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นักเรียนในกลุ่มทดลองมีความเข้าใจและการเข้าถึงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สมชาย แอบสมด้ว (2553) ได้วิจัยเรื่องเกษตรเพื่อชีวิต ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้าน กม.28 อำเภอชนแดน สำนักเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า การสร้างและการหาประสิทธิภาพของบทเรียนสำเร็จรูป กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี (งานเกษตร) มีประสิทธิภาพเท่ากับ 84.25/85.60 สูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ 80/80 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยการใ้บทเรียนสำเร็จรูปกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี (งานเกษตร) หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05นักเรียนมีความพึงพอใจการใช้บทเรียนสำเร็จรูปกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพอยู่ในระดับมาก

ยุพิน อินตะวงศ์ (2555) ได้วิจัยการพัฒนาหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านโทกหัวช้างอำเภอเมืองจังหวัดลำปางพบว่า 1) ผลการสร้างหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้หลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียง มีโครงสร้าง 6 โมโครงสร้าง 6 หน่วยการเรียนรู้ คือ หน่วยความรู้เบื้องต้นเศรษฐกิจพอเพียง หน่วยวิเคราะห์ตนเอง หน่วยกินสิ่งที่ปลูก ปลูกสิ่งที่กิน หน่วยกินอาหารเป็นยา หน่วยการนํานายาเอนกประสงค์ หน่วยโครงการชีวิตพอเพียง 2) นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน โดยมีคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังเรียน 12.08 และ 24.31 คะแนน ตาม

ลำดับ 3) นักเรียนมีพฤติกรรมหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน โดยมีพฤติกรรมก่อนและหลังเรียน ร้อยละ 68.61 ร้อยละ 96.03 ตามลำดับ

ระเบียบการวิจัย

1. ประเภทของงานวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง กลุ่มเป้าหมายเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ของโรงเรียนบ้านทุ่งฮ้าง อำเภอแจ้ห่ม จังหวัด ลำปาง ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2555 จำนวน 14 คน

2. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ตัวแปรต้น คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้หลักสูตรเสริมธุรกิจพอเพียง ตัวแปรตามคือ 1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องเสริมธุรกิจพอเพียง และ 2. พฤติกรรมความพอเพียง

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้ เครื่องมือวิจัยประกอบด้วย หลักสูตรเสริมธุรกิจพอเพียงมีทั้งหมด 5 หน่วยการเรียนรู้ มีค่าประเมินความสอดคล้องเฉลี่ย 4.69 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.09 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องเสริมธุรกิจพอเพียง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ก่อนและหลังเรียนเป็นแบบทดสอบชุดเดียวกัน เป็นแบบทดสอบปรนัย ชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ เลือกค่าความสอดคล้องที่คำนวณได้ ตั้งแต่ 0.67-1.00 หากคุณภาพของเครื่องมือ ค่าความยากง่าย (P) ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องเสริมธุรกิจพอเพียง เลือกความยากง่ายเท่ากับ 0.20 - 0.80 หากคุณภาพของเครื่องมือ ค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องเสริมธุรกิจพอเพียง เลือกค่าอำนาจจำแนก 0.20 ขึ้นไป หากค่าความเชื่อมั่นแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้ค่าเท่ากับ 0.83 แบบประเมินพฤติกรรมด้านความพอเพียง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เป็นแบบประเมินด้านความพอประมาณ ด้านความมีเหตุผล ด้านมีภูมิคุ้มกัน ด้านความรู้ ด้านคุณธรรม เป็นแบบข้อคำถามสอดคล้องกับคำตอบ กำหนดน้ำหนักคะแนนตัวเลือกในแต่ละข้อ มีพฤติกรรม ปฏิบัติ ไม่ปฏิบัติ ถ้าปฏิบัติได้ 1 คะแนน หากไม่ปฏิบัติได้ 0 คะแนน จำนวน 20 ข้อ คัดเลือกค่าความสอดคล้องที่อยู่ระหว่าง 0.67-1.00

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนดังนี้

- 1 ผู้วิจัยขอหนังสือจากมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง เพื่อใช้ในการดำเนินการเกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัย
- 2 ดำเนินการติดต่อผู้เชี่ยวชาญ ผู้ที่เกี่ยวข้อง ผู้บริหารโรงเรียน เพื่อขอความร่วมมือในการศึกษาวิจัย
- 3 ทำการตรวจสอบหาคุณภาพเครื่องมือก่อนการทดลอง โดยผ่านการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือแล้ว ว่าเหมาะสมที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้
- 4 นำเอกสารที่สร้างขึ้นประกอบด้วยหลักสูตร หน่วยการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรเสริมธุรกิจพอเพียง ทำการทดลองจัดการเรียนรู้ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2555
- 5 แจ้งให้นักเรียนรู้วิธีการและบทบาทของนักเรียนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรเสริมธุรกิจพอเพียง
- 6 วัดและประเมินผลโดยใช้แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบประเมินพฤติกรรม

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่เก็บรวบรวม มาวิเคราะห์ข้อมูล โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้สถิติพื้นฐาน ค่าเฉลี่ย หาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
2. สถิติที่ใช้ทดสอบเครื่องมือ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง เสริมธุรกิจพอเพียง โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปของปรกรณ์ ประจันบาน

สรุปผลการวิจัย

1. หลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงที่พัฒนาขึ้น มีโครงสร้าง 5 หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่ หน่วยรับจ่ายอย่างรู้คุณค่าพาชีวิตให้พอเพียง หน่วยพึ่งตนเองในการเพาะปลูก หน่วยพึ่งตนเองในการบริโภค หน่วยพึ่งตนเองในการดูแลสุขภาพ หน่วยเตรียมตัวเพื่อปลูกข้าวกินเอง พบว่า ผลความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญต่อหน่วยการเรียนรู้โดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.69 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.09 เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ พบว่าทุกหน่วยการเรียนรู้มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 พบว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียน คิดเป็นร้อยละ 52.86 หลังเรียนคิดเป็นร้อยละ 83.33 เมื่อเปรียบเทียบระหว่างคะแนนก่อนและหลังเรียน พบว่าคะแนนสอบหลังเรียนของนักเรียน เพิ่มขึ้นร้อยละ 30.47

3. พฤติกรรมพอเพียงของนักเรียนก่อนและหลังเรียน โดยใช้หลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงพบว่า มีค่าเฉลี่ยก่อนเรียนร้อยละ 69.88 และค่าเฉลี่ยหลังเรียนร้อยละ 92.14 เพิ่มขึ้น ร้อยละ 22.26

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยการพัฒนาหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านทุ่งช้างอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ผลการพัฒนาหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียง มีความสอดคล้องอยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าเอกสารประกอบหลักสูตรที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นนั้น มีลำดับขั้นตอนการสร้างถูกต้องตามขั้นตอนคือ ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ตามความต้องการของชุมชน และผู้เรียน มีการกำหนดจุดประสงค์เฉพาะ จัดเนื้อหา จัดกิจกรรมการเรียนการสอน และประเมินผลเป็นไปตามขั้นตอนของไทเลอร์ (Tyler, 1970 อ้างในหอม คลายานนท์, 2534) และ จิตรลดา ทองอั้งย้ง (2550) และเทียน เตี้ยหล้า (2551)

ผลของการพัฒนาหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียง เกี่ยวกับ หน่วยและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีความสอดคล้องในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าเอกสารประกอบหลักสูตรที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น มีหน่วยและเนื้อหาที่บูรณาการการดำรงชีวิตจริงในสังคม เป็นไปตามความต้องการของชุมชน ท้องถิ่น มีเนื้อหาสัมพันธ์กับชีวิตจริง จากสิ่งที่มีความง่ายจากการดำเนินชีวิตประจำวันไปสู่สิ่งที่มีความยาก จากเนื้อหาไปสู่การปฏิบัติ ตั้งแต่การจัดทำบัญชีรับจ่ายในครัวเรือน การทำปุ๋ยน้ำหมักชีวภาพ การปลูกพืชผักสวนครัว การปลูกพืชสมุนไพร และการเรียนรู้เรื่องข้าว เป็นการเพิ่มความสามารถ ที่จะได้ใช้ประสบการณ์ในสถานการณ์ที่แตกต่างกัน เป็นการสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับสิ่งแวดล้อม มีการวางแผนโดยการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานทั้งที่โรงเรียนและที่บ้านผู้เรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของไทเลอร์ (Tyler, 1970) อ้างในหอม คลายานนท์ (2534) ศรีนิยา ควงสัน (2550) จิตรลดา ทองอั้งย้ง (2550) วงเดือน วงษ์พันธ์ (2551)

หลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นเป็นหลักสูตรที่เน้นการจัดการเรียนรู้แบบประสบการณ์จริง เป็นไปตามแนวการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์ (Tyler, 1970) อ้างในหอม คลายานนท์ (2534) และพระราชบัญญัติการศึกษาชาติ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 (2547) ได้กล่าวถึงแนวในการจัดการศึกษาว่าต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการ จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกปฏิบัติได้ ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น ตรงกับแนวคิดของกับแนวคิดของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2550) ที่ได้กล่าวถึงประสบการณ์ 5 ขั้ว คือ ขั้วประสบการณ์ ขั้วแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ขั้วอภิปรายผล ขั้วสรุปพาดพิง ขั้วประยุกต์ใช้ ผู้เรียนได้เรียนรู้เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ฝึกฝนพฤติกรรม เด็กเกิดความพึงพอใจในพฤติกรรมที่เขาได้กระทำ และทุกคนสามารถปฏิบัติได้ด้วยตนเองและประสบการณ์ที่จัดให้กับนักเรียนและสอดคล้องกับกระทรวงศึกษาธิการ (2552) ที่อธิบายว่าการจัดการเรียนรู้ต้องเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ กระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง กระบวนการปฏิบัติลงมือทำจริง สามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี บรรลุเป้าหมายของหลักสูตรของเทียน เตี้ยหล้า (2553)

ด้านโครงสร้างของหลักสูตรมีความสอดคล้องระดับมากที่สุด เหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียน โครงสร้างของหลักสูตรสอดคล้องกับแนวการจัดการเรียนรู้ เหมาะสมกับสาระและขั้นตอนจัดการเรียนรู้ สาระมีความชัดเจนมีความยากง่ายเหมาะสมกับผู้เรียน โดยสัมพันธ์กับท้องถิ่น ชีวิตจริง

ด้านการจัดการเรียนรู้ของหลักสูตร มีความสอดคล้องระดับมากที่สุด เพราะจัดการเรียนรู้ได้เหมาะสมกับจุดหมายของหลักสูตร เหมาะสมกับสาระ การจัดการเรียนรู้เน้นประสบการณ์ลงมือปฏิบัติจริง เน้นกระบวนการกลุ่ม เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เนื้อหาสอดคล้องกับท้องถิ่น สอดคล้องกับชีวิตจริง

ด้านเวลาเรียนของหลักสูตรอยู่ในระดับมาก เวลาเรียนสามารถยืดหยุ่นได้ โดยเฉพาะกิจกรรมที่ปฏิบัติต้องใช้เวลามากกว่าปกติ นอกจากนี้ต้องใช้นอกเวลาเรียนเพิ่มเติม เช่นการดูแลฝึก หรือทำกิจกรรมเพิ่มเติมที่บ้าน

ด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้เหมาะสมมากที่สุด ใช้ทั้งสื่อเทคโนโลยี สื่อบุคคลเป็นวิทยากรท้องถิ่น และแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น นักเรียนได้สัมผัสกับประสบการณ์จริงเหมาะสมกับระดับและวัยของนักเรียน

ด้านการวัดผลประเมินหลักสูตร อยู่ในระดับมากที่สุด เพราะเป็นหลักสูตรขนาดระดับชั้นเรียน ประเมินเฉพาะผู้เชี่ยวชาญ

ผลการใช้หลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พบว่า นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนทั้งนี้อาจเนื่องมาจากหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียง ได้สร้างตามกระบวนการสร้างเอกสารที่ถูกต้อง มีการตรวจสอบคุณภาพด้วยผู้เชี่ยวชาญ มีลำดับเนื้อหาจากง่ายไปหายาก เนื้อหาและกิจกรรมสอดคล้องกับการดำเนินชีวิตประจำวันของนักเรียน กิจกรรมที่ปฏิบัติมีทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ฝึกฝนและได้เรียนรู้สถานการณ์ใหม่ๆ การปฏิบัติเน้นการปฏิบัติประสบการณ์จริงด้วยตนเองทั้งที่โรงเรียนและที่บ้าน นักเรียนสามารถเรียนรู้เนื้อหาไปพร้อมกับการปฏิบัติ สอดคล้องกับผลการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์ (Tyler, 1970) อ้างในหอม คลายานนท์(2534) จิตรลดา ทองอ้นดังฤทธิ์ (2550) ธัญญา กฤตานนท์ (2553) ยุพิน อินตะวงศ์ (2555) สมชาย แอบสมตัว (2553) ผลการพัฒนาหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงต่อพฤติกรรมพอเพียงของผู้เรียน พบว่าพฤติกรรมพอเพียงของผู้เรียนมีความก้าวหน้าหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ผู้ประเมินคือตัวผู้เรียนเอง ผู้ปกครองได้อยู่คลุกคลีกับตัวนักเรียนเป็นประจำ คุณครูผู้สอนสามารถสังเกตและดูแลเด็กได้อย่างใกล้ชิดและทั่วถึง แบบประเมินความพอเพียง ซึ่งเป็นกิจกรรมที่นักเรียนได้สัมผัสจากประสบการณ์จริง มีการวิเคราะห์ตนเองให้รู้จัก ความพอเพียง พอดี พอกิน พออยู่ มาแล้ว เด็กได้ฝึกกิจกรรมซ้ำๆ กัน ทำให้เกิดพฤติกรรมเคย ระดับผลการประเมินพฤติกรรมนักเรียนในแต่ละด้าน มีดังนี้ ด้านความพอประมาณ ด้านความมีเหตุผล ด้านมีภูมิคุ้มกัน ด้านความรู้ ด้านคุณธรรมมีค่า สรุปผลรวมคิดเป็นร้อยละ 92.14 คุณลักษณะค่าคะแนนสูงสุดคือด้านคุณธรรม แสดงว่าแบบประเมินพฤติกรรมมีความเหมาะสมเพราะแบบประเมินได้ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ และประเมินพฤติกรรมที่นักเรียนปฏิบัติในชีวิตประจำวัน สอดคล้องกับแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของสมพร เทพสิทธา (2550) สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพทางการศึกษา (2547) ที่กล่าวว่าจัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆอย่างสมดุลรวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และสอดคล้องกับผลวิจัยของของ ธัญญา กฤตานนท์ (2553) และยุพิน อินตะวงศ์ (2555)

ข้อเสนอแนะ

1. การนำหลักสูตรไปใช้ควรกำหนดแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับหลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง และประยุกต์ใช้ได้เหมาะสมกับการดำรงชีวิตในสังคมของชุมชน
2. ควรมีการวิจัยศึกษาการพัฒนาหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงทั้งโรงเรียน และจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดปีการศึกษา

รายการอ้างอิง

- กระทรวงศึกษา. (2552). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: ชุมชนสหกรณ์เกษตรแห่งประเทศไทย.
- คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎามนตรี. *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบเอ็ด*. (พ.ศ.2555-2559). กรุงเทพฯ : สหมิตรพรินต์ติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง.
- จิตรลดา ทองอันทงฤทธิ์. (2548) *การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี* [On-Line] Available: http://curriculum.grad.snru.ac.th/handmade/thesis_1.html เมื่อ วันที่ 29 มีนาคม 2556
- จิตติมา คล่องคำนวณการ. (2555) *รายงานการพัฒนาหมู่บ้าน* [On-Line] Available: http://www3.cdd.go.th/lampang_chaehom ค้นเมื่อวันที่ 19 พฤษภาคม 2555
- เทียน เตียหล้า (2553) *งานวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสาระการการอาชีพและเทคโนโลยี เรื่องเกษตรกรรมวงจร* [On-Line] Available: http://www.kroobannok.com/board_view.php ค้นเมื่อวันที่ 22 ตุลาคม 2553
- ธัญญา กฤตตานนท์ (2553) *การพัฒนาความเข้าใจและความเข้าใจปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนมัธยมศึกษาโดยกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน* [On-Line] Available: <http://www.tdc.thailis.or.th/tdc> ค้นเมื่อวันที่ 24 ตุลาคม 2553
- มูลนิธิชัยพัฒนา. (2555) *เศรษฐกิจพอเพียง* [On-Line] Available: <http://www.Chaipat.or.th> ค้นเมื่อวันที่ 24 เมษายน 2555
- ยุพิน อินต๊ะวงศ์ (2555) *การพัฒนาหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6*. วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต. ลำปาง.มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง. อุดลำนเา.
- โรงเรียนบ้านทุ่งช้าง. (2554). *แผนกลยุทธ์ 2554*. เอกสารประกอบการบริหารโรงเรียนบ้านทุ่งช้าง.
- โรงเรียนบ้านทุ่งช้าง. (2555). *แผนปฏิบัติราชการประจำปีงบประมาณ 2555*. เอกสารประกอบการบริหารโรงเรียนบ้านทุ่งช้าง.
- วงเดือน วงษ์พันธ์ (2551). *ผลการใช้กิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เรื่อง “เศรษฐกิจพอเพียง” กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6*. วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรมหาบัณฑิต. ลำปาง : มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง. อุดลำนเา.
- ศรินยา ดวงสัน. (2550). *การประเมินหน่วยการเรียนรู้บูรณาการเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4*. วิทยานิพนธ์ ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. เชียงใหม่. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. อุดลำนเา
- สมชาย แอบสมด้ว. (2553). *เกษตรเพื่อชีวิต ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 6* [On-Line] Available: http://www.kroobannok.com/board_view.php ค้นเมื่อ 22 ตุลาคม 2553
- สมพร เทพสิทธิธา. (2550). *การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงชุมชนและแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทของศาสนาและวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ : สมชายการพิมพ์
- สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี. (2553). *โครงการเศรษฐกิจพอเพียง*. กรุงเทพฯ : สำนักงานเศรษฐกิจพอเพียง.
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพทางการศึกษา (องค์กรมหาชน). (2547) *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545*. กรุงเทพฯ : พรทิหวานกราฟฟิค.
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพทางการศึกษา (องค์กรมหาชน). (2549) *รายงานการประเมิน คุณภาพภายนอกสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานรอบ 2 (พ.ศ. 2549-2553)*. เอกสารรายงานการ ประเมิน.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2550). *การจัดการเรียนรู้แบบประสบการณ์ที่เน้นการปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย
- หอม คลายานนท์ (2534). *หลักการพื้นฐานของหลักสูตรและการสอน แปลจาก Basic Principles of Curriculum and Instruction* . กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา.